

İki Kışiyi Ayırma Muskası,
1998, gürgen üzerine akrilik
boya., en:37 cm.

Tılsımlı Kutular, 1997, ahşap, pişmiş toprak, akrilik boya ve kurşun, 74 x 19 cm.

CAN GÖKNİL

Çağdaş bir yorumla: Muskalar...

İnançların renkli dünyası ilgimi çekiyor çünkü ilkel inançların sanata dönüşmesini, antik yorumların doğallığını ve yalınlığını güzel buluyorum. Dağlarla, hayvanlarla, ağaçlarla ilgili Anadolu inanışları, çoktanrılı dönemler, yaratılış efsaneleri zaman içinde sergilerime konu oldular. Yeni çalışmalarımda, M.Ö. 3500-3000 yıllarından beri insanların gündeminde olan “muska” kavramını yorumladım.

Muska, doğadaki varlıkların çarpıcı özelliklerine karşı korunmak için kullanılır. Zararlı dış etkenleri uzaklaştırır ve taşıyıcısına iyilik getirir. Eski insanlar, kendilerinin güçsüz kaldıkları durumlarda, doğaüstü güçlerden yardım isteme eylemini sürdürerek “büyü” olgusunu yaratmışlar; olayların arkasında gizli güçlerin, doğaüstü etkenlerin bulunduğu inancını sürdürmüşler.

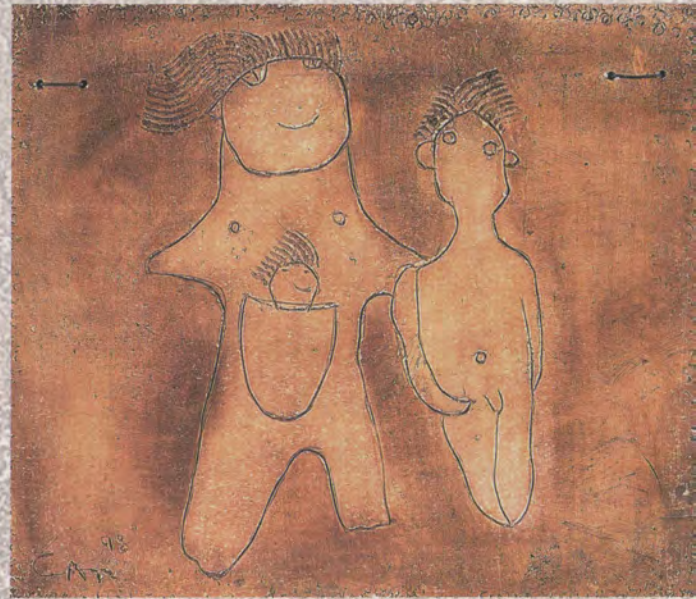
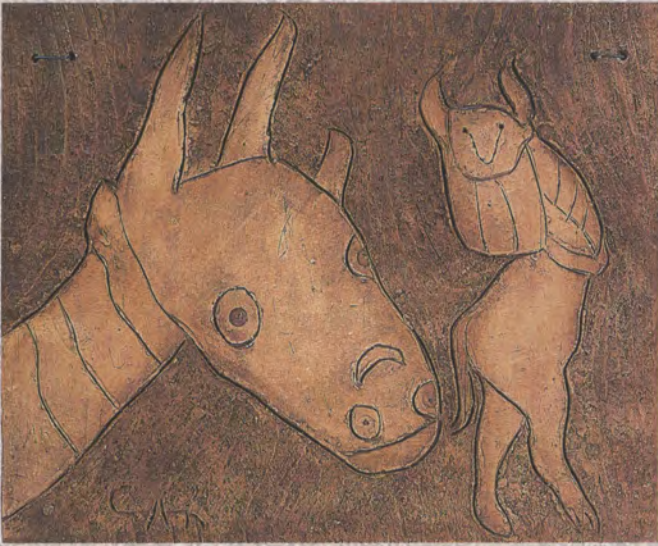
Muska yapımı büyüye dayanır. İlklerine Mezopotamya, Mısır ve Hitit uygarlıklarında rastlarız. İsmet Zeki Eyüboğlu'na göre Anadolu'daki ilk muskalar Urartu dönemine aittir. Kötü ruhlardan, cinlerden, doğanın saldırgan güçlerinden korunmak için tapınaklara bağlı kutsal işçiler tarafından pişmiş toprak üzerine çizilen hayvan, insan, tanrı ve bitki tasvirleridirler. Urartular'da, muska yapımında kullanılan aletler de muskalar kadar kutsaldır.

British Museum Ortadoğu arkeoloji uzmanlarından Dominique Collon, ilk muskaların silindir mühür biçiminde olduğunu söylüyor. Günlük yaşam, giysiler, av, spor, çeşitli yarışmalar, savaş ve kaleler, taşımacılık ve gemi tasvirleri, krallar, tanrılar, tapınaklar, dini törenler, dans ve müzik aletleri, dev, canavar gibi doğaüstü yaratıklar, insan hayvan karışımı güç sembolleri ile resimli bir tarih şeridini andırırlar. Koruyucu özellikleri olduğuna inanılan yarı kıymetli taşların üzerine oyma ve kazıma teknikleri ile yapılan bu resimlere

bazı dualar ve koruyucu tanrı isimleri de eklenmiştir. Sahibinin boynuna veya üstüne silindirin delik kısmından geçen kordon ile asılır ve koruyucu özelliğini sürdürür. Mühür olarak kullanıldığında iyelik yani sahip olmanın kanıtıdır. Sahibini,

Güzel Soyma Muskası, 1997,
tuval üzerine akrilik, 97 x 87 cm.

Kader Tabletleri, 1998, pişmiş toprak, 26 x 31 cm.

sahip olunan eşyayı belirler, korur. Mühür taşlarının cinsi, yapısı ve sembolik anlamları da farklı coğrafyalara göre değişir. Örneğin Babil inançlarında lapis lazuliden kesilen mühürler tanrıların beğenisini kazandıran uğura sahiptir. Yeşil mermerden yapılanlar ise bol şans getirirler.

Ben, mühürlerin peşine düştüm. Londra'da British Museum'da pek çoğunu yakından izleyebildim. Çizimlerimin büyük bir kısmını orada yaptım. Antik yorumlardan çağdaş yorumlara ulaşmaya çalıştım. Yaş toprak üzerine 5000 yıl önce bastırılan minyatür silindirlerin bıraktığı izlere baktıkça kendi kompozisyonlarımı görmeye başladım. Yabani hayvanlardan ve canavarlardan

doğabilecek hastalık ve kötülöklere karşı savaşan kahramanı çizdim. İlk hastalık muskası böyle olmalı diye düşünerek bu savaşı sürdüren kahramanı güçlü kılmak için ona hayvan özellikleri verdim. Yarı insan yarı hayvan görünümünde uzun sakallı kahramanlar, dans eden, müzik çalan hayvanlar, doğüstü

yaratıklarla dolu fantastik bir dünyada yaşamaya başladım. Nazarı bozan balık giysili su tanrılarını, deliliğı önleyen bastıracak yeşil adamları, yel ve sel getiren başı taçlı köpeğı, güzelleri soyan cinleri, ayrılıkları gideren uzun boyunlu yaratıkları, yemişleri olduran, ineklerin sütünü bollaştıran güçleri anlamaya çalıştım. 1924-26 kazılarında Ur'da bulunan, evlerin temellerine veya duvarlarına gömülen, içlerinde koruyucu hayvan heykelcikleri taşıyan tılsımlı kutuların çağdaş

*İktidar Muskası, 1998,
tuval üzerine akrilik, 70 x 90 cm.*

Deliligi Geçirme Muskasi, 1998,
gürgen üzerine akrilik boya, en: 70 cm.

Muhabbet Muskasi, 1998, ahşap üzerine
kurşun, akrilik boya, altın varak ve
çinko/bakır üzerine gravür, 40 x 3x cm.

yorumlarını yaptım. Gökyüzünden 'Kader Tabletleri'ni çalan kuş adam Anzu'yla tanıştım.

Türkiye'ye döner dönmez marangoz Serkis Usta'nın yardımlarıyla kuş adam Anzu'yu heykelleştirdim. Nasip İyem'in heykel atölyesinde kader tabletlerini birlikte ürettiğimiz haftalarda çok coşkuluydum.

Malik Aksel'in *Anadolu Halk Resimleri* adlı kitabında 15. yüzyılın en önemli eserlerinden biri olan *Davetname*'ye rastladım. İslam dünyasına ait halk inanışlarını resimlerle anlatan bu kitap beni çok etkiledi. Böylece ahşap üzerine çinko, kurşun ve altın varak ile yaptığım tasarımlar ortaya çıktı.

Arkeoloji Müzesi
Osman Hamdi
Kütüphanesi'nde
Anadolu mühürlerini
daha iyi anlayabilmek
için Tahsin ve Neriman
Özgüç ile Sedat Alp'in
kitaplarını karıştırdım.
Armağan Erkanal'ın
mühürlerle ilgili
çalışmasını bir sahaftan
aldım. Robert Kolej
kütüphanesinde Sir
Wallis Budge ve Allan
Dundes'in nazar ve muska kavramına getirdikleri Batılı
yorumları izledim.

Antik uygarlıklarda inanç doğal olarak sanata dönüşüyor. Mühürlerden arta kalan resimle öykülere her baktığımda eski inançların içtenliğini yaşadım. Araştırmalarımda tanıştığım inanç varlıklardan çok hoşlandım. İçgüdülerime güvenerek resimlerini yaptım. Antik mitolojiden çağdaş yorumlar üretmeyi seviyorum. Atölyem resimlerle, içim hikâyelerle doluyor.

[Can Göknil'in *Muskalar* sergisi, 6 Nisan-6 Mayıs tarihleri arasında Teşvikiye'deki Milli Reasürans Sanat Galerisi'nde yer alacak.]

Kavuşma Muskası, 1998.
tuval üzerine akrilik, 70 x 90 cm.